

ΦΙΛ 106: ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ: ΒΙΟΗΘΙΚΗ,

ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ & ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΓΕΝΕΕΣ

Εαρινό Εξάμηνο 2017, Πέμπτη, 14.30-17.30

Διδάσκων: Κώστας Ν. Κουκουζέλης

Περιγραφή μαθήματος

Η πρόοδος της βιοτεχνολογίας, της γενετικής και των επιστημών της ζωής εν γένει έχουν πολλαπλασιάσει τις δυνατότητες που έχουμε να επηρεάσουμε τα μέλλοντα πρόσωπα με συγκεκριμένους τρόπους. Μπορούμε να επηρεάσουμε (α) την ύπαρξη ή ανυπαρξία τους (κατά την άσκηση της αναπαραγωγικής μας ελευθερίας), (β) την ταυτότητά τους (ποιοι θα είναι, αν θα είναι ο Α ή ο Β), (γ) τον τύπο της ταυτότητάς τους, ποια δηλαδή τα χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους (ανθρώπινη μηχανική, ενισχυτικές μέθοδοι), (δ) πόσοι θα είναι (τον αριθμό τους), (ε) το βιοτικό τους επίπεδο (έχουμε καθήκον να εξασφαλίσουμε το ίδιο ή καλύτερο βιοτικό επίπεδο;). Οι δυνατότητες αυτές θέτουν το μέλλον της ανθρωπότητας ως βιοηθικό πρόβλημα, παρά ως δεδομένο. Μπορούν οι παραδοσιακές ηθικές θεωρίες να μας δώσουν μια συνεκτική και ολοκληρωμένη θεώρηση του ηθικού status των μελλόντων προσώπων, αλλά και των μελλοντικών γενεών; Έχουν τα μελλοντικά πρόσωπα και οι μελλοντικές γενεές ηθικά δικαιώματα; Έχουμε εμείς ηθικές υποχρεώσεις έναντι του μέλλοντος και που θεμελιώνονται αυτές; Μπορούν να υπάρχουν υποχρεώσεις δικαιοσύνης; Πώς γίνεται αντιληπτή και εφαρμόζεται η αρχή της προφύλαξης; Τα ερωτήματα θα τεθούν σε σχέση με φλέγοντα βιοηθικά διλήμματα στην ιατρική ηθική και γενετική καθώς και στην περιβαλλοντική ηθική και δικαιοσύνη.

Στόχος του μαθήματος: η εξοικείωση με τις βασικές ηθικές θεωρίες που αφορούν τα μέλλοντα πρόσωπα και τις μελλοντικές γενεές, μέσω της φιλοσοφικής ανάλυσης της έννοιας της ανθρωπότητας, της ηθικής προόδου, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του προβλήματος της ελλείπουσας ταυτότητας, των περιπτώσεων wrongful life, της γενετικής ταυτότητας και της ανθρώπινης μηχανικής, της αρχής της προφύλαξης, της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, της βιώσιμης ανάπτυξης και του πληθυσμού.

Εξέταση: η εξέταση του μαθήματος θα είναι συνάρτηση της προφορικής παρουσίασης και της εργασίας σε θέμα που θα δοθεί μετά από συνεννόηση με τον διδάσκοντα. Το μέγεθος της εργασίας πρέπει να είναι 2.500 λέξεις με βιβλιογραφία και σχετικές παραπομπές.

Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου είμαι διαθέσιμος για οποιοσδήποτε διευκρινίσεις στην ηλεκτρονική διεύθυνση koukouze@uoc.gr

Βιβλιογραφία (ενδεικτική)

Το μέλλον της ανθρωπότητας: ηθική πρόοδος και ανθρώπινη αξιοπρέπεια

Hans Jonas, *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age*, Chicago: The University of Chicago Press, 1984

Gregory Kavka, 'The Futurity Problem' στο I. Sikora, και B. Barry (επιμ.), *Obligations to Future Generations*, Philadelphia: Temple University Press, 1978

Immanuel Kant, «[Πάλι το ζήτημα] Αν το ανθρώπινο γένος βρίσκεται σε σταθερή πρόοδο προς το καλύτερο» στο *Δοκίμια*, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Ε.Π. Παπανούτσου, Αθήνα: Δωδώνη, 1971

Dale Jamieson, 'Is There Progress in Morality?' *Utilitas*, Vol. 14, no 3 (2002)

Στ. Τσινόρεμα, «Το πρόσωπο και η αρχή της προσωπικότητας στην νεότερη ηθική φιλοσοφία και τη βιοηθική» στο Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Φ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή (επιμ.), *Βιοηθικοί προβληματισμοί II: Το πρόσωπο*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2016, σελ. 85-113

Christine Korsgaard, 'Kant's Formula of Humanity' στο της ίδιας, *Creating the Kingdom of Ends*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, σελ. 106-132.

Γιατί να ενδιαφερόμαστε για το μέλλον της ανθρωπότητας;

Samuel Scheffler, *Death and the Afterlife*, edited by Niko Kolodny, Oxford: Oxford University Press, 2013

Avner de-Shalit, *Why Posterity Matters: Environmental policies and future generations*, Routledge, 1995

R. Heilbroner, 'What Has Posterity Ever Done For Me?' στο L.P. Pojman & P. Pojman (επιμ.), *Environmental Ethics: Readings in Theory and Application*, 5th edition, Thompson, 2008

Garrett Hardin, 'Who Cares for Posterity?' in *The Limits of Altruism*, Indiana University Press, 1977

Dieter Birnbacher, 'What motivates us to care for the (distant) future' in Axel Gosseries and Lukas Meyer (eds.), *Intergenerational Justice*, Oxford: OUP, 2009

Jonathan Bennett, 'Maximizing Happiness' στο R.I. Sikora and B. Barry (επιμ.), *Obligations to Future Generations*, Philadelphia: Temple University Press, 1978, σελ. 61-73.

Μέλλοντα πρόσωπα: δικαιώματα και καθήκοντα

Παύλος Σούρλας, «Μέλλοντα Πρόσωπα» στο *Επιθεώρηση Βιοηθικής*, 1 (1), 2008, σελ. 58-76

Φιλήμων Παιονίδης, «Τα ηθικά δικαιώματα των μελλοντικών γενεών» στο *Υπέρ του δέοντος*, Εκκρεμές, 2007, σελ. 115-135

Annette Baier, 'The Rights of Past and Future Persons' στο της ίδιας, *Reflections on How We Live*, Oxford: Oxford University Press, 2009, σελ. 1-15

Axel Gosseries, 'On Future Generations' Future Rights' στο *The Journal of Political Philosophy*, Vol. 16, no 4 (2008)

R. Elliot, 'The rights of future people' στο *Journal of Applied Philosophy*, Vol. 6, no 2 (1989), 159-169.

J.P. Surber, 'Obligations to Future Generations' *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 6 (Φθινόπωρο 1976)

Ernest Partridge, 'Future Generations' in Dale Jamieson (ed.), *A Companion to Environmental Philosophy*, Blackwell, 2001, σελ. 377-389

Martin Golding, 'Limited Obligations to Future Generations' in *The Monist*, 56, 1972

Bruce Reichenbach, 'On Obligations to Future Generations' in *Public Affairs Quarterly*, 6 (2), 1992

Joanna Pasek, 'Obligations to Future Generations: A Philosophical Note' in *World Development*, Vol. 20, no 4 (1992), pp. 513-521

Stephen Bickham, 'Future Generations and Contemporary Ethical Theory' in *Journal of Value Inquiry*, 15 (1981), pp. 169-177

Joel Feinberg, 'The Rights of Animals and Unborn Generations' in his *Rights, Justice and the Bounds of Liberty*, Princeton University Press, 1980

G.J. Kavka and V. Warren, 'Political representation for Future Generations' in R. Elliot and A. Gare (eds.), *Environmental Philosophy*, The Open University Press, 1983, σελ. 21-39

Το πρόβλημα της «ελλείπουσας ταυτότητας»

Gregory S. Kavka, "The Paradox of Future Individuals", στο *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 11, No. 2 (Spring 1982), σς. 93-112.

Derek Parfit, 'Energy Policy and the Further Future: The Identity Problem' in D. MacLean and P.G. Brown (eds.), *Energy and the Future*, Rowman & Littlefield, 1983

Derek Parfit, "The Non-Identity Problem", στο *Reasons and Persons*, Oxford: Oxford University Press, 1984, σ. 351-380.

D. Boonin, 'How to Solve the Non-Identity Problem' *Public Affairs Quarterly*, 22 vo 2 (2008), 129-159

Elisabeth Harman, 'Can We Harm and Benefit in Creating?' *Philosophical Perspectives*, Vol. 18, σελ. 89-113

Wrongful Life

B. Williams, 'Resenting one's own existence' στο του ιδίου, *Making Sense of Humanity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1995, σελ. 224-232.

H. Haavi Morreim, 'The Concept of Harm Reconceived: A Different Look at Wrongful Life' στο *Law and Philosophy*, Vol. 7 (1998)

Joel Fienberg, 'Is there a right to be Born?' in his *Rights, Justice and the Bounds of Justice*, Princeton University Press, 1980, σελ. 207-220.

Joel Feinberg, 'Wrongful Life and the Counterfactual Element in Harming' στο του ιδίου, *Freedom and Fulfillment*, Princeton: Princeton University Press, 1992, σελ. 3-36.

Θ.Κ. Παπαχρίστου, «Αξία και απαξία της ανθρώπινης ζωής», *Συνήγορος*, 84, 2011

David Benatar, 'The Wrong of Wrongful Life', *American Philosophical Quarterly*, Vol. 37 (2000), σελ. 175-183

David Benatar, *Better never to have been?* Oxford: Oxford University Press, 2006

Γενετική ταυτότητα και Ανθρώπινη μηχανική

Dan W. Brock, 'Shaping Future Children: Parental Rights and Societal Interests' in *The Journal of Political Philosophy*, 13 (4), 2005, σελ. 377-398

Nick Bostrom, 'Human Genetic Enhancements: A Transhumanist Perspective' *Journal of Value Inquiry*, 2004

Julian Savulescu & Ingmar Persson, *Unfit for the Future: The Urgent Need for Moral Enhancement*, Oxford: Oxford University Press, 2012

Matthew Liao, Anders Sandberg, Rebecca Roache, 'Human engineering and Climate Change' in *Ethics, Policy and the Environment*, 15 (2), 2012, σελ. 206-221

Michael Sandel, *Ενάντια στην Τελειότητα: Η ηθική στην εποχή της γενετικής μηχανικής*, Αλεξάνδρεια, 2011

Jurgen Habermas, *Το μέλλον της ανθρώπινης φύσης: προς μια φιλελεύθερη ευγονική;*, μετ. Μαρία Τοπάλη, Scripta, 2004

Φιλήμων Παιονίδης, «Η ηθική των γενετικών παρεμβάσεων: Μια πρώτη προσέγγιση» *Επιθεώρηση Βιοηθικής*, 1 (1)

Elisabeth Fenton, 'Liberal Eugenics & Human Nature: Against Habermas' in *Hastings Center Report*, 36, no 6 (2006), 35-42

Κοινωνία του ρίσκου και αρχή της προφύλαξης

Γ. Σταυρακάκη, «Φύση και επιστημονικός λόγος στις νεωτερικές κοινωνίες: το επιχείρημα της κατασκευής» στο Α. Λουλούδης, Β. Γεωργιάδου, Γ. Σταυρακάκης, *Φύση, Κοινωνία, Επιστήμη στην Εποχή των «Τρελών Αγελάδων»*. Διακινδύνευση και Αβεβαιότητα, Αθήνα: Νεφέλη, 1999

Stephen Gardiner, 'A Core Precautionary Principle' *Journal of Political Philosophy*, Vol. 14, 33-60

S. Holm and J. Harris, 'Precautionary Principle Stifles Discovery', *Nature*, 400, 1999

S. Holm and J. Harris, 'Extending Human Lifespan and the Precautionary Paradox' *Journal of Medicine and Philosophy*, Vol. 27, 355-368

Cass Sunstein, *Laws of Fear: Beyond the Precautionary Principle*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Γ. Κρεμλής, Γ. Μπάλιας, Α. Σηφάκης (επιμ.), *Η Αρχή της Προφύλαξης*, Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας, 2004

Διαγενεακή δικαιοσύνη

Ε. Πρωτοπαπαδάκης, «Το δικαίωμα του ανθρώπου στο περιβάλλον, η Διαγενεακή δικαιοσύνη και ο Ιμμάνουελ Καντ» στο Ε. Μανωλάς, Ε. Πρωτοπαπαδάκης και Γ. Τσαντόπουλος (επιμ.), *Διεθνής Περιβαλλοντική Πολιτική*, Τμήμα Δασολογίας Δ.Π.Θ., 2013, σελ. 181-190

Brian Barry, 'Justice Between Generations' in P.M.S. Hacker and J. Raz (eds.), *Law, Morality and Society: Essays in Honour of H.L.A. Hart*, Oxford: Clarendon Press, 1977, pp. 268-284

Burns Weston, 'The Theoretical Foundations of Intergenerational Ecological Justice: An Overview' in *Human Rights Quarterly*, 34 (2012), pp. 251-266

John Rawls, *Θεωρία της Δικαιοσύνης*, Πόλις, 2000, σελ. 337-351

David Heyd, 'A Value or an Obligation? Rawls on Justice to Future Generations' in Axel Gosseries and Lukas Meyer (eds.), *Intergenerational Justice*, Oxford: OUP, 2009

Clark Wolf. 'Intergenerational Justice, Human Needs, and Climate Policy' in Axel Gosseries and Lukas Meyer (eds.), *Intergenerational Justice*, Oxford: OUP, 2009

Clayton Hubin, 'Justice and Future Generations' *Philosophy and Public Affairs*, 6 (1976), pp. 70-83.

Βιώσιμη Ανάπτυξη

Brian Barry, 'Sustainability and Intergenerational Justice' in *Fairness and Futurity*, 93-117

Wilfred Beckerman, 'Sustainable Development and our Obligations to Future Generations' in *Fairness and Futurity*, 71-92

Steve Vanderheiden, 'Conservation, Foresight and the Future Generations Problem' in *Inquiry*, Vol. 49, no 4 (2006), pp. 337-352

P. Nemb, 'Intergenerational Equity for Biodiversity Conservation' in *Journal of Sustainable Development in Africa*, 12 (1), 2010

Πληθυσμός

Thomas Malthus (1989 [1803]), *An Essay on the Principle of Population*, ed. Patricia James, Cambridge: CUP

Clark Wolf, 'Population' in Dale Jamieson (ed.), *A Companion to Environmental Philosophy*, Blackwell, σελ. 362-376

David L.Rust, 'The Ethics of controlling population growth in the developing world' in *Intersect*, 3 (1), 2010

Bill McKibben, 'A special moment in History: The challenge of overpopulation and overconsumption' in *The Atlantic Monthly*, 1998, May

Garrett Hardin, 'The Tragedy of the Commons' in *Science*, 162, Dec. 1986, σελ. 1243-48

Clark Wolf, 'Population and the Environment' in Dale Jamieson (ed.) *A Companion to Environmental Philosophy*, Blackwell Publishing, 2001

Amartya Sen, 'Population: Delusion and Reality' in *New York Review of Books*, 41 (15), pp. 62-71.

Sarah Conly, *One Child: Do We Have a Right to More?* Oxford: Oxford University Press, 2016